

GEORGE BERKELEY: ELS ARGUMENTS POSITIUS A FAVOR DE L'IMMATERIALISME I EL PRINCIPÍ DE SEMBLANÇA

Alberto OYA

Resum

L'objectiu d'aquest article és oferir una anàlisi dels arguments principals del *Tractat sobre els Principis del Coneixement Humà*, de George Berkeley. Aquests arguments –que es troben a I, §4, I, §5-7 i I, §23 de l'obra de Berkeley– tenen com a objectiu demostrar la inconcebibilitat d'un món extern de caràcter físic. Argumentaré que la validesa d'aquests tres arguments depèn de l'anomenat «principi de semblança». La conclusió a la qual arribaré és que l'acceptació del principi de semblança –i, en conseqüència, dels arguments que en depenen– es problemàtica, però que, en qualsevol cas, el principi es manté com una bona crítica reductiva al materialisme representacionista de John Locke, en la mesura que aquest no pot negar les premisses que duen a la seva justificació i que la seva defensa contra aquest principi presenta un seguit de problemes per als quals sembla que no hi hagi resposta.

Paraules clau: George Berkeley, immaterialisme, John Locke, materialisme representacionista, principi de semblança.

George Berkeley: the positive arguments in favor of immaterialism and the likeness principle

Abstract

The aim of this paper is to analyze the main arguments of George Berkeley's *Treatise concerning the Principles of Human Knowledge*. These arguments –which appear in I, §4, I, §5-7 and I, §23 of Berkeley's fore mentioned work– try to demonstrate the inconceivability of an external physical world. In this paper I will argue that the validity of these arguments depends on the acceptance of the so-called «likeness principle». My conclusion will be that the acceptance of the likeness principle –and, therefore, the acceptance of those arguments which depend on it– is problematic, but that the principle can still remain as a good criticism to John Locke's representationalist materialism, since Locke cannot deny the premises that justify that princi-

ple and that Locke's defense against it involves some problems which seem difficult to be solved.

Keywords: George Berkeley, immaterialism, John Locke, likeness principle, representationalist materialism.

1. Introducció

La idea bàsica del *Tractat sobre els Principis del Coneixement Humà* (d'ara en endavant, *Principis*) de George Berkeley pot ser resumida en la sentència «*esse est percipi aut percipere*» («ser és percebre o ser percebut»); és a dir, que només existeix allò percebut i allò que percep. I atès que Berkeley accepta que els subjectes perceptors són de caràcter espiritual o no material i que allò que els subjectes perceben són idees internes a ells de caràcter mental o no material, la seva proposta comporta negar l'existència d'un món físic extern als subjectes perceptors.

Això no vol dir, però, que Berkeley consideri que les idees de percepció siguin subjectives, en el sentit que depenguin de o siguin causades pels mateixos subjectes que les perceben: el que afirmarà serà que aquestes idees tenen la seva causa en Déu, que no és altra cosa que un esperit perceptor totpoderós, infinitament savi, i amb altres atributs similars.¹

Per mostrar tal cosa, l'autor seguirà una doble argumentació. Realitzarà, en primer lloc, el que podríem considerar una argumentació de caràcter més crític o reductiu, mitjançant la qual intentarà mostrar, entre altres qüestions, que la distinció entre qualitats primàries i secundàries defensada per Locke és falsa, que el representacionisme condueix inevitablement a l'escepticisme o que la noció de substància material de la qual parlava Locke és buida de significat. La segona argumentació que seguirà Berkeley s'allunya d'aquest caràcter més crític i està constituïda pels tres arguments que, precisament pel fet d'adoptar un caràcter més positiu, podrien ser considerats els arguments principals de l'obra. Aquests arguments pretenen demostrar la inconcebibilitat d'un món extern de caràcter físic.² Per dir-ho de manera més breu: en el primer cas es pretén provar que les propostes anteriors de caràcter materialista són indesitjables o que manquen, en realitat, de contingut; en el segon cas es pretén, directament, provar l'immaterialisme. L'objectiu d'aquest article és analitzar aquests arguments de caràcter positiu.

¹ En relació amb l'argument usat per Berkeley per provar l'existència de Déu, vegeu: A. OYA MÀRQUEZ. «Análisis del argumento de Berkeley para probar la existencia de Dios (Tratado sobre los principios del conocimiento humano I, §29)». *Endoxa: Series Filosóficas*, n. 35, 2015, pp. 109-118. UNED, Madrid.

² Tots aquests arguments estan especialment dirigits al materialisme representacionista de John Locke, tal i com és exposat en el seu *Assaig sobre l'Enteniment Humà* (1690).

També és important fer notar que Berkeley en tot moment accepta el pressupòsit bàsic de l'epistemologia moderna; és a dir: que hom només manté una relació epistèmica immediata, per introspecció, amb les pròpies idees internes, que són imatges mentals. De fet, semblaria que el nucli fonamental de l'argument de Berkeley és la idea que, un cop acceptat aquest supòsit fonamental de l'epistemologia moderna, no queda espai per acceptar que una idea pugui representar quelcom completament diferent a ella –que és el que s'hauria d'acceptar si el representacionalisme de Locke fos veritat.

2. Els arguments positius a favor de l'immaterialisme

Són tres els arguments a favor de l'immaterialisme que apareixen en els *Principis* de Berkeley. Es tracta, a més, dels únics arguments que presenten un caràcter netament positiu; és per això que no semblarà estrany si són considerats els arguments principals de l'obra. Aquests arguments es troben a: I, §4; I, §5-7 i I, §23.

El primer dels arguments usats per Berkeley, desenvolupat en la quarta secció de la primera part de l'obra, diu així:

[(1)] Perquè, què són els objectes esmentats [tots els objectes sensibles] sinó les coses que percebem pels sentits?, [(2)] i què percebem a part de les nostres pròpies idees o sensacions?, [(3)] i no és clarament contradictori que qualsevol d'aquestes, o qualsevol combinació d'aquestes, hagi d'existir sense ser percebuda?³

La primera premissa sembla clara i pot ser formulada, si ens allunyem de la forma interrogativa que usa l'autor, com segueix: (1) *Percebem coses (per exemple: pissarres, llibres, sons, colors, etcètera)*. La segona, en canvi, no sembla tan clara, ja que és susceptible de dues interpretacions diferents, cadascuna de les quals porta l'argument a una conclusió ben diferent. Aquestes dues lectures o interpretacions de l'argument es basen en la confusió entre allò que és l'objecte de la nostra facultat de percepció, d'una banda, i allò que és el contingut de les nostres percepcions, de l'altra.⁴ I aquesta és una distinció que el representacionalista necessita fer; és per això que, deixant de banda si és o no coherent, Berkeley, en ignorar-la, sembla assentar injustificadament la qüestió al seu favor.

³ G. BERKELEY, *A Treatise Concerning the Principles of Human Knowledge*. I, §4. USA: Dover Publications, 2003. La traducció és meua; la cita original diu així: «For, what are the fore-mentioned objects [tots els objectes sensibles] but the things we perceive by sense? and what do we perceive besides our own ideas or sensations? and is it not plainly repugnant that any one of these, or any combination of them, should exist unperceived?».

⁴ Aquesta distinció és, almenys en un primer moment, difícil de fer; és per això que recorrem a la seva exemplificació, per tal d'intentar aclarir-ne la comprensió. L'exemple que proposem és el següent: en l'acte de percebre un arbre, allò que és objecte de la facultat de percebre és, per a Berkeley, una idea d'arbre, però diríem que la idea ha de tenir un contingut: «arbre» –deixant de banda ara si el contingut representa l'arbre com a cosa fora de la ment o no. Dit d'una manera més general: «percepció d'un quelcom X», quan ens referim a allò que és objecte de la nostra facultat de percepció; «un quelcom X», quan ens referim a allò que és el contingut de les nostres percepcions.

La primera interpretació, formulada a partir d'allò que és l'objecte de la nostra facultat de percepció, és entendre la segona premissa com: (2*) *Només percebem idees de coses (és a dir: percebem «idea de pissarra», «idea de llibre», etc.)*. Entenent la segona premissa així, la conclusió a la qual s'arriba és: (3*) *Totes les nostres percepcions de coses (això és: «percepció de pissarra», «percepció de llibre», etc.) són idees*.

Entès així, però, l'argument no és vàlid ni per confirmar l'immaterialisme ni per refutar el representacionalisme; la raó és clara: el representacionista ja accepta que el subjecte perceptor només manté una relació epistèmica directa, per introspecció, amb les seves idees internes –que, com a tals, només poden existir en una ment que les percebi–, sense haver d'acceptar per això que no existeixen objectes materials. Davant d'això, potser es podria dir que la utilitat d'aquest argument és la de combatre l'opinió del «sentit comú», aquella que afirma que percebem directament els objectes externs i no les nostres idees internes. Tanmateix, aquesta no sembla ser la intenció de Berkeley –i si ho era, l'argument no compleix el propòsit: el que nega el sentit comú és, precisament, (2*), que aquí Berkeley dona per suposada.

De fet, pels arguments que Berkeley usa immediatament després i perquè la seva intenció principal no sembla ser la de combatre el sentit comú sinó la de combatre el materialisme, crec que la interpretació més adequada de l'argument és la formulada a partir d'allò que constitueix el contingut de les nostres percepcions, que és com segueix.

La segona premissa hauria de ser llegida com: (2**) *Només percebem idees (és a dir: el contingut de les nostres percepcions són idees)*.⁵ Si entenem la segona premissa d'aquesta manera podem inferir la conclusió: (3**) *Totes les coses que percebem («pissarres», «llibres», «sons», etc.) són idees*. Per tant, i com bé diu Berkeley, si totes les coses que percebem són idees i atès que l'existència d'una idea és el seu ser percebut, l'existència de les coses que percebem és el seu ser percebut. En conseqüència, no poden existir si no és en una ment que les percebi.

Arribats a aquest punt, s'ha de fer notar que l'argument és dialècticament impecable però que, de fet, no compleix la seva funció de provar l'immaterialisme a no ser que la premissa (2**) sigui justificada. Berkeley no dona explícitament aquesta justificació, però sí que crec que ho fa implícitament, a partir d'un principi que comentaré més endavant, l'anomenat *principi de semblança* –en tant que el formula immediatament després d'aquests arguments, a I, §8–, i de la premissa (2*) comentada unes línies en-rere.⁶ Aquest sembla que és, doncs, el punt crucial de l'argument.

⁵ Per exemple, que l'objecte de la meua «percepció de llibre» –això és: «llibre»– és una idea.

⁶ Berkeley dona per suposat (2*), i està en certa mesura legítimament a fer-ho, perquè aquest és un dels pressupòsits bàsics de l'epistemologia moderna. A partir d'aquí, i juntament amb el principi de semblança, es pot justificar la premissa (2**): si totes les nostres percepcions de coses («percepció de l'objecte X») són idees i el contingut d'una idea no pot ser semblant a res si no és una altra idea, llavors l'objecte de totes les nostres percepcions de coses («objecte X») són idees.

En §5-7 de la primera part dels *Principis*, apareix el que sembla que és el principal argument a favor del sistema berkelyà. I sembla innegable, si hem de jutjar per les seves pròpies paraules, que Berkeley també el considera el seu argument principal.⁷ L'argument diu així:

Atès que, [(i)] així com m'és impossible veure o sentir res sense una sensació real d'aquesta cosa, [(ii)] m'és també impossible concebre en el pensament cap cosa o objecte sensible distint de la sensació o percepció d'aquest. En realitat, l'objecte i la sensació son la mateixa cosa, i no poden, per tant, ser abstractes, l'un de l'altre.⁸

Les premisses de l'argument, per tant, poden ser formulades com segueix: (i) *No puc percebre un objecte X sense tenir una percepció de X*; (ii) *No puc concebre en la ment un X sense concebre que X és mental*. I si els nostres objectes de percepció són entitats mentals, idees, és un absurd, diu Berkeley, creure que poden existir en una substància material no pensant («unthinking substance»):⁹ l'existència d'una idea és el seu ser percebut; per tant, no pot existir en una substància incapaç de percebre, com és el cas de la substància material.

S'ha de fer notar, en primer lloc, que (ii) no es deriva simplement de (i), sinó que requereix la premissa addicional: (i*) *Tota percepció (d'un objecte X) és una idea*, que Berkeley dona aquí per suposada en la mesura que és un dels pressupòsits bàsics de l'epistemologia moderna.¹⁰ Gràcies a (i*) s'aconsegueix identificar «concebre en la ment» amb «percebre» —«percebre» és percebre en la ment una idea i «concebre en la ment» és formar-se en la ment una idea per percebre-la. A més, sembla que en aquest cas ens trobem amb una situació molt similar a la de la segona interpretació de l'argument de I, §4; a saber: per concloure (ii) requerim no tan sols el concurs de la premissa oculta (i*), sinó també el principi de semblança. Trobem, per tant, que aquest argument descansa en els mateixos fonaments que l'anterior.

Havent vist tot això, pot donar-se una explicació del que és, segurament, el fragment més conegut de tota l'obra de Berkeley. Es tracta del tercer dels arguments a favor de l'immaterialisme, el de I, §23, en què l'autor incita el lector a realitzar un petit experiment mental per tal que es convenci de la inconcebibilitat de la possibilitat materialista. Malgrat la seva extensió, val la pena reproduir aquí el fragment en qüestió.

⁷ «[...] I am content to put the whole upon this issue [...]» (G. BERKELEY, *op. cit.*, I, § 22).

⁸ G. BERKELEY, *op. cit.*, I, §5. La traducció és meua; la cita original diu així: «Hence, as it is impossible for me to see or feel anything without an actual sensation of that thing, so it is impossible for me to conceive in my thoughts any sensible thing or object distinct from the sensation or perception of it. In truth, the object and the sensation are the same thing, and cannot therefore be abstracted from each other».

⁹ G. BERKELEY, *op. cit.*, I, §7.

¹⁰ Aquesta premissa (i*) és, de fet, molt similar a la premissa (2*) de l'argument de I, §4.

Però, direu, segur que no hi ha res de més fàcil per a mi que imaginar, per exemple, arbres en un parc, o llibres existint en un armari, sense ningú que els percebi. Responc que podeu fer-ho, no hi ha cap dificultat en això. Però què és tot això, us pregunto, més que formar en la vostra ment certes idees que anomeneu llibres i arbres, i al mateix temps ometre formar-vos la idea d'algú que pugui percebre-les? Però no esteu vosaltres mateixos percebent-les o pensant-les mentrestant? Això, per tant, no aporta res als nostres objectius; només mostra que teniu el poder de formar o imaginar idees en la vostra ment, però no mostra que pugueu concebre possible que els objectes del vostre pensament puguin existir sense la ment. Per provar tal cosa seria necessari que els concebéssiu existint sense ser concebuts o sense ser pensats, la qual cosa és una contradicció manifesta. Quan fem tot el possible per concebre l'existència de cossos externs, tan sols estem contemplant les nostres pròpies idees. Però la ment, no adonant-se d'ella mateixa, s'enganya a pensar que pot concebre i que concep cossos que existeixen sense ser pensats o sense la ment, encara que al mateix temps aquests són aprehesos per o existeixen en ella.¹¹

El que està fent aquí Berkeley és provar la premissa (ii*) *No puc concebre en la ment un X sense tenir una idea de X (la qual és una idea i, com a tal, només pot existir en una ment que la percebi)* a partir de (i) *No puc percebre un objecte X sense tenir una percepció de X* i (i*) *Tota percepció (d'un objecte X) és una idea*, per després concloure, sense justificació, (ii) *No puc concebre en la ment un X sense concebre que X és mental*. Ens diu: intenteu concebre una idea o concepció d'arbre sense percebre-la. Atesa la identificació de l'autor entre concepcions i percepcions –i entre concebre i percebre–, això és un absurd; ja que és el mateix que intentar concebre una idea o concepció d'arbre sense concebre-la.¹² Ara bé, això l'únic que provaria és (ii*); a saber: que l'objecte del nostre acte de concebre –això és: «concepció d'arbre»– és una idea. Però no provaria el que, de fet, pretén i necessita Berkeley que provi: (ii); és a dir: que el contingut de la nostra «concepció d'arbre» –això és: «arbre»– és una idea. Sembla que, de la mateixa manera que en els dos arguments anteriors, per poder fer tal cosa es requeriria el concurs del principi de semblança.

Sembla, per tant, que a tall de conclusió podem dir que els tres arguments a favor de l'immaterialisme que apareixen en els *Principis* depenen tots tres dels mateixos supòsits; a saber: que concebre o percebre un objecte qualsevol és tenir una idea d'aquest objec-

¹¹ G. BERKELEY, *op. cit.*, I, §23. La traducció és meua; la cita original diu així: «But, say you, surely there is nothing easier than for me to imagine trees, for instance, in a park, or books existing in a closet, and nobody by to perceive them. I answer, you may so, there is no difficulty in it; but what is all this, I beseech you, more than framing in your mind certain ideas which you call books and trees, and the same time omitting to frame the idea of any one that may perceive them? But do not you yourself perceive or think of them at all the while? This therefore is nothing to the purpose; it only shews you have the power of imagining or forming ideas in your mind: but it does not shew that you can conceive it possible the objects of your thought may exist without the mind. To make out this, it is necessary that you conceive them existing unconceived or unthought of, which is a manifest repugnancy. When we do our utmost to conceive the existence of external bodies, we are all the while only contemplating our own ideas. But the mind taking no notice of itself, is deluded to think it can and does conceive bodies existing unthought of or without the mind, though at the same time they are apprehended by or exist in itself».

¹² O intentar percebre una percepció d'arbre sense percebre una percepció d'arbre.

te i que, atès el principi de semblança, l'objecte representat per la idea no és quelcom diferent d'aquesta idea.

Tanmateix, cal fer notar que en el cas que els arguments de Berkeley siguin vàlids, la seva conclusió no pot ser epistèmica, ja que el que provarien no és la nostra incapacitat per conèixer el món extern, sinó la inconcebibilitat de la possibilitat materialista.

3. El principi de semblança

Un cop hem vist la seva importància cabdal per a la validesa dels tres arguments principals de l'obra, cal fer esment del conegut com a *principi de semblança*, que Berkeley formula en la secció vuitena dels *Principis* de la manera següent: «[...] una idea no pot ser semblant a res si no és a una altra idea [...]».¹³ El principi nega, per tant, que el contingut de les nostres idees pugui representar res fora de l'àmbit de les idees; de fet, el que pretén mostrar és la incompatibilitat del propi concepte de representació amb la noció d'idea emprada per l'epistemologia moderna.

És important fer notar que aquest principi, tal com succeïa amb els tres arguments que acabem de comentar, s'allunya de l'àmbit estrictament epistemològic, ja que ataca la possibilitat que les nostres idees representin el món extern, verídicament o no. És a dir: el principi no diu res sobre si les nostres idees representen verídicament o no el món extern, ja que estableix quelcom que és anterior a aquesta qüestió epistemològica; a saber: que les nostres idees no poden representar el món extern.

Tot i que Berkeley no dona, almenys explícitament, cap mena de raó a favor del principi de semblança –recordem que simplement el postula–, semblaria que hi ha una manera d'arribar a la seva justificació. L'argument, que partiria de dues premisses acceptades tant per Berkeley com per Locke, pot ser formulat com segueix:

- (1) Tot el que percebem per introspecció són particulars mentals, idees.
- (2) Percebem per introspecció allò que les idees representen.
-
- (3) Allò que les idees representen són *trets* de les idees mateixes.

I atès (3), és impossible que les idees representin quelcom extern al subjecte, ja que no hi ha cap *tret* de les idees que sigui extern al subjecte.

Abans de parlar de la plausibilitat d'aquest principi, val la pena apuntar que el bon punt de Berkeley en formular-lo seria que, atesa la noció d'idea que ell comparteix amb Locke, el principi de semblança és un principi obligat per a ambdós. I és que, indepen-

¹³ G. BERKELEY, *op. cit.*, I, §8. La traducció és meua; el text original diu així: «[...] an idea can be like nothing but an idea [...]».

dentment de si és vàlid o no ho és, el principi és altament rellevant pel fet que Berkeley l'accepta i que Locke es veu forçat a acceptar-lo, en la mesura que accepta les premisses (1) i (2) de les quals es deriva, tot i que acceptar-lo suposa negar el representacionalisme.

En conseqüència, és interessant veure si Locke pot adduir alguna mena de defensa en contra del principi. I aquesta no sembla que sigui cap altra que postular que algunes de les nostres idees internes –això és: les idees de percepció– són projectades per la ment sobre les coses, mentre que d'altres no fan tal cosa –això és: les idees de sensació.

Aquesta proposta, però, presenta tres problemes. En primer lloc, la proposta requereix allunyar-se de la concepció que la ment és simplement una *observadora* de les idees –i de les propietats de les mateixes– que apareixen en ella; perquè sembla que si no aquest projectar no podria ser altra cosa que una idea. En segon lloc, i deixant de banda en què consisteix aquest projectar, se suposa que projectem algunes de les nostres idees sobre la nostra concepció o idea de món extern; ara bé, si el contingut de les nostres percepcions és exclusivament intern, d'on pot provenir la nostra idea de món extern? En tercer lloc, no pot ser, com diu Locke, que projectar el vermell sobre el tomàquet és un error del mateix tipus que ho seria projectar el dolor sobre el ganivet. Per al mateix Locke és possible creure, encara que erròniament, que el tomàquet té color; però sembla intel·ligible dir que algú creu que, quan el ganivet li punxa la panxa, hi ha dolor en el ganivet –un dolor que, com el color en el tomàquet, hauria de ser tingut sense ser sentit–. Això és clarament absurd.

El representacionalisme de Locke, per tant, sembla necessitar el principi de semblança, tot i que aquest anul·la el representacionalisme. Però no tan sols són problemes per al representacionalisme de Locke, sinó que també n'hi ha per a l'immaterialisme de Berkeley; perquè el principi de semblança necessita l'assimilació completa entre percepció i sensació, però això no sembla gaire versemblant.¹⁴ Per tant, hom podria dir que el problema fonamental del principi de semblança i, en conseqüència, dels arguments de Berkeley que en depenen és la completa assimilació de percepció i sensació.

Nosaltres diem que la pilota és rodona, però no diem que el ganivet sent dolor. El problema ve donat perquè, per a l'epistemologia moderna, la percepció de la forma de la pilota i del dolor són coses del mateix tipus –a saber: idees internes a la nostra ment– i, per tant, sent igualment la mateixa cosa, diríem que no pot donar-se el cas que les unes tinguin intrínsecament la propietat de representar el món extern i les altres no: o totes la tenen, o bé no la tenen cap de les dues. I aquí estem parlant del contingut representatiu de les idees, no pas de la veritat. Sembla clar, però, que és absurd projectar el contingut d'idees com dolor i, per tant, se'n segueix que hauria de ser igual d'absurd projectar el contingut d'altres idees –per exemple: la idea de figura. Això és un proble-

¹⁴ La necessita perquè el principi de semblança estableix que el contingut de les nostres percepcions i el contingut de les nostres sensacions són la mateixa cosa; a saber: allò que coneixem per introspecció.

ma per a Locke, però és també un problema per al principi de semblança de Berkeley. La bona intuïció de Berkeley és que la noció de idea que ell comparteix amb Locke no permet dir que les idees representin res diferent a elles. Però, en realitat, no permet dir que les idees representin res en absolut. I això sembla completament inversemblant. Per a Locke i per a Berkeley, dir que una percepció representa vermellor o figura seria el mateix *tipus* d'absurditat que dir que el ganivet que em punxa la panxa té dolor –i, a més, sense sentir dolor.

Arribats a aquest punt, crec que no és sobrer adduir una raó per la qual aquesta assimilació o identificació sembla ser falsa; és a dir, per què el contingut d'enunciats com «La pilota és rodona» o «La caixa és poc pesant», els quals expressen percepcions, no és de la mateixa classe que el d'altres enunciats com «Em trobo malament» o «Tinc gana», els quals expressen sensacions.

Un motiu pel qual intuïtivament podríem dir que les percepcions són diferents de les sensacions és el següent. El contingut de les percepcions expressades en els enunciats «La pilota és rodona» i «La caixa és poc pesant» –això és, respectivament: «pilota rodona» i «caixa poc pesant»– no es refereixen en res al subjecte que les percep, sinó a un objecte diferent –en els exemples proposats: «pilota» i «caixa». El contingut de les sensacions expressades en els enunciats «Em trobo malament» i «Tinc gana», en canvi, no es refereixen a res diferent del mateix subjecte que les té: si dic que tinc gana estic parlant de mi mateix, i no de cap altra cosa distinta d'això. La identificació sembla ser falsa, per tant, perquè les percepcions es refereixen a un objecte distint del subjecte que les té, mentre que en el cas de les sensacions sempre es refereixen al subjecte que les experimenta. I Berkeley no podria respondre aquí que parlar del món és només parlar d'un mateix, ja que aquesta resposta deixaria de banda una diferència fonamental: percepcions i sensacions no tan sols es refereixen a coses diferents, sinó que es refereixen a elles també de manera diferent. En el cas de les percepcions es refereixen a objectes a la manera d'atributs, de qualitats; en el cas de les sensacions, no. És a dir: quan algú diu «La pilota és rodona» està dient, precisament, que la pilota *és* rodona, però quan algú diu «Em trobo malament», no està dient que ell *és* dolorós, sinó que ell *sent* dolor –hom pot *sentir* dolor, però hom no pot *ser* dolorós.¹⁵

Arribats a aquest punt podem concloure que la identificació o assimilació entre percepció i sensació que es deriva del principi de semblança podria comprometre seriosament la validesa d'aquest principi. Però que, en qualsevol cas, el principi es manté com una bona crítica reductiva a Locke, en tant que aquest no pot negar les premisses que duen a la seva justificació i que la seva defensa contra aquest principi presenta un seguit de problemes als quals sembla que no hi hagi resposta.

¹⁵ Entenent «dolorós», tal i com faig aquí, a tall de qualitat o atribut; és clar que nosaltres diem que hi ha coses en el món que *són* doloroses, però amb això no estem dient que siguin doloroses en el sentit aquí exposat, sinó només que tenen una certa propietat de causar-nos sensacions de dolor.

Bibliografia

- D.M. AMSTRONG; C.B. MARTIN (eds.), *Locke and Berkeley: A collection of Critical Essays*. Londres: Macmillan, 1968.
- J. BENNETT, *Locke, Berkeley, Hume: Central Themes* (7a ed.). Hong Kong: Oxford University Press, 1991.
- G. BERKELEY, *A Treatise concerning the Principles of Human Knowledge*. USA: Dover Publications, 2003.
- W.E. CREERY (ed.), *George Berkeley: Critical Assessments*. Londres: Routledge, 1991.
- R. DESCARTES, *Meditacions Metafisiques* (2a ed.). Barcelona: Edicions de 1984, 2005.
- D. HUME, *A Treatise of Human Nature* (2a ed.). China: Oxford University Press, 1978.
- J. LOCKE, *An Essay concerning Human Understanding*. Hong Kong: Oxford University Press, 1990.
- A. OYA MÁRQUEZ. «Análisis del argumento de Berkeley para probar la existencia de Dios (Tratado sobre los principios del conocimiento humano I, §29)». *Endoxa: Series Filosóficas*, n. 35, 2015, pp. 109-118. UNED, Madrid.

Alberto OYA

Universitat de Girona

alberto.oja.marquez@gmail.com

Article rebut: 8 de febrer de 2016. Article acceptat: 18 de juliol de 2016